

T'ani ron'ini para rukjwenpëya mukja rontuxeri nenunijani be maapintojuati

Be maaPintojuati ne ch'ajmu ronzuri want'ewi karonaw ta'chjori be maamexa chji ronsots'i be ribawi. Tayajkja kjwentusots'i be ribawi kakjowi kjwenxuri want'ejwe kjwen nawi tamadaru bemexa, ret'ejwe kanPoder Ejecutivo, nPoder Judicial ixta nPoder Judicial. Be Poder Legislativo ronzuri ne bemeni, chji ronkjana temeya para tatu sots'ije be maaribawi; pëpji karonchjori ne diputados ixta ne senadores. Ne diputado ronas'ori chji ret'ejwue ronbemeni t'ani kjwen tujeja be Congreso de la Union, chji ret'ejwe karontepats'i tayajkja tatunjo'rre roxu ne kjëche.

Pëkji be maaPintojuati, te'sokjowi kjwen sots'i beribawi want'ewi ta'chjori ba maamexa. Para rukjanajuje, chji kakjwenxuri want'ewi tadiputado karon xe'ri ne nunijani pukjwentetëki muroijwe chji pëpji rontu si'ti tabukjawewi karonchjori. Enchji, te'soje nediputado ron'ini t'ani karontujeja pinunijani t'ikatu sots'ijë. Nji ne nunijani karontuxeri katusots'ije distritos electorales, roijwe kanemaa o ne ch'anunijani, chji kabukjawewi t'ikaronchjori pëpji.

¿T'ani munaini distrito electoral?

Kunaini t'inan nunijani mukja'kja tarexeri chji tarontukjana patikuenta tatukjanaxerre para taron bukjawewi te'soje t'ironchjori pëpji, karonawi kite'soje tatu sots'ije want'ewi ta'chjori be maamexa naga ne wejma o ne xuwi chji meyant'ewi ndiputado tuchjori karonawi kitabukjawewi ne ribawi tatu ch'epije.

¿T'ani munaini ndistrito electoral?

Kunaini t'ani rontujëwi be Instituto Nacional Electoral (be INE), para tatukjana xerre ne nunijani be maapintojuari chji bech'apintojuati.

¿inkja ronye?

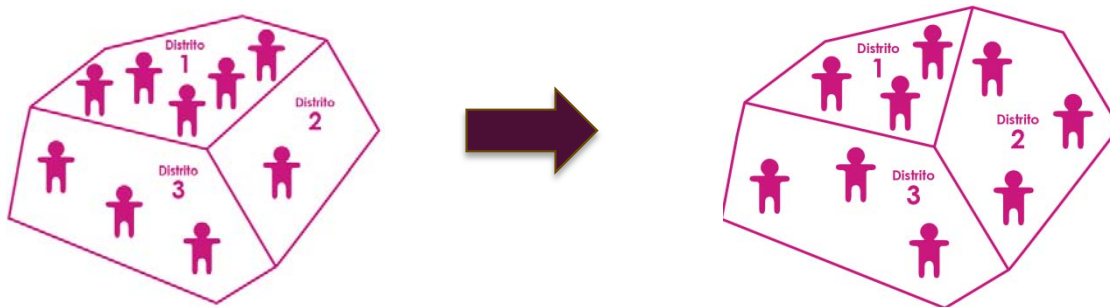
Ronye para tatukjana xerre ne nunijani puron chjori ne ch'ajmuje chji tayajkja tatu sot'sije want'ewi karon nawi ta'chjori be mexa tabukjawewi ne xirbawi tatuch'epije chji pepji te'soje ne xirbawi kitatusi'tije.

¿Inkja kutejéjya tatu xerre ne nunijani be maapintojwati?

Ronxeri ne nunijani para tatukjana si'tije mjéxe ronchjori pèpji chji tabukjawewi ne nunijani, brenga kiroijwe ron nuta ixta muroijwe ron tuwi chji muroijwe karontemewi murakwati, brenga t'et'i karontumewi ne nunijani xkako roijwe ne nunijani kitarome mujpèki ne ch'ajmu ixta nira t'uroijwe murakwati, ninji chjamujtjowi brenga xabunkjawewi ne nunijani puron tuch'epi. Makuimpojtaru kiret'ejwe tarotunu mjéxe ne ch'ajmu ronchjori pironunijani.

¿t'ani ron patikwenta para tatuxerre ne nunijani?

Para taronkjanatexeri ne nunijani karonawi kite'soje ne nunijani taronbukjaje mjéxe t'ironchjori pèpji, chji kipèpji taronchjori te'soje kronteteki, chji ronunijani karonawi tanpepjunri, chji te'soje t'ije karonteteki taronkjanatenu chji mukitarejanti t'ije maronbarichjori murakuati karonawi kirukjuejanti tesokjowi kakjwenyeni chji tatu øjkjowi t'ironchjori bemexa.

¿yájkja kutejéwi chji mukjatejéwi?

nekjéche n2016 ixta n2017 nINE kitatu xeri ne nunijani puronchjori ne ch'ajmuje be pintojwati ixta muroijwe pukja be Baja California Sur, be Campeche, be Colima, be

Chiapas, be Ciudad de México, be Guanajuato, be Guerrero, be Jalisco, be México, be Michoacán, be Morelos, be Nuevo León, be Querétaro, be San Luis Potosí, be Sonora, be Tabasco y be Yucatán.

Te'soje ne cha'nunijani kitatu pantije para taroremęti chji tatuinje mukja'kja tarexeri ne nunijani, ret'ejwe kitaro sonta para tarporepanti te'soje ne yeni, ne akajte, ne maaakajte, chji t'ikironchjori be mexa ixta be maamexa, te'soje chji muroijwe kitaronawi tatu peya'je chji te'so nji tatuye nINE.

Para tatuyeje chji tatupantije te'soje para tatuinje mukja'kja kitatuxerre nenunijani kitarosonta te'soje ne yeni, nINE kuini kitatuinje te'sokjowi kakjwe yeni para tatu peya'je tes'oje chji mukitaroini kujtjowi t'ikiron ini ne chuxta mukjakja tatuxerije ne nunijani, mukitaro ini pojti kitachjori nmaamexa purukjwejni tayajkja rukjwentujejya.

¿want'ejue taroremęti?

Pępi kitarorepanti te'soje ne chuxta kiron mandaru be mexa, te'soje ne ch'aakajte, nemaakajte, t'ikaronchjori muroijue ne mexa ixta muroijwe ne akajte chji ne yeni. chji te'soje t'ikaronanwi tatupeya'je mukjakja kitarexeri ne nunijani.

¿yajkja tareye chji mukjateye?

Rojwe kitatu inje puronchjori ret'ejwe ixta kitatu yeje mujpeki ne xirbawi para tatu parre meyant'ewi kitujnawi tatupeya chji t'ani rontujęwi chji pępi kitaronchjori ne akajte ixta murijwe ne yeni. pępi kitare inje mukjakja kituxerre ne nunijani ixta yant'ejwe kirukjweteki ixta mjexikjowi rukjuenchjori pępi ixta ret'ejwe chji xatatubatije mukja'kja katu xerre ne nunijani kujtjowi kutatuinje mukjakja kitaronawi tare xeri ne nunijani batarorekjanatemeti te'soje pępi.

Chji pępi te'soje ne akajte kironas'ori chji ne yeni mukironas'ori tatuinje o tatuxopije be INE t'ani karorepensaru chji tatuxopije te'so t'i be puchjori nmaakajte be mexa chji ret'ewi tatuinje t'ani kakjwen nawi. Pępi kitarorekjanatemęti te'soje t'irorepanti, nINE kitaini

mukjakja kakjwebemøti chji mukja'kja karexeri ne nunijani mukitaini wajt'ejwe karukjwe teki, pukja nji mukitarekjaint'i muroijwe ne nunijani para tarorekjana temøti.

Para tarekjanateye ixta torekjana temøti te'soje t'i tarorepanti ne akajte ixta te yeni kironas'ori, nINE kitatunwewi nstituto Nacional de Lenguas Indígenas (nINALI) ixta nComisión Nacional para el Desarrollo de los Pueblos Indígenas (nCDI).

¿want'eju rontemeya?

Te'soje neyeni chji tatuxojwe t'i kus'ori kitakjana bømeni ixta ne ch'aakajte.

rukjuemeya! Te'sokjowi rukjwe t'una chji bot'u Pintojuati mukitarijyo xiantechewi!